

Henkilökohtaisen avun palvelut – Kanta-palveluihin liittyminen ja kirjaaminen

Alle on tarkennettu Kanta-palveluihin liittymistä ja kirjaamista henkilökohtaisen avun palveluissa. Lähtökohdat pohjaavat asiakastietolakiin. Vastauksen perusta on THL:n ja Kelan asiantuntijoiden koostamassa julkaisussa ”Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille”. STM:n julkaisusta ”Opas sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä” (12/2024) kannattaa tutustua ainakin henkilökohtaista apua koskevaan esimerkkiin sivulla 56.

Asiakastietolaki antaa asialle keskeiset suuntaviivat, mutta ei yksityiskohtaisia ohjeita. Edellä mainittu THL:n ja Kelan asiantuntijoiden toteuttama käsikirja tarkentaa asiakastietolakiin kirjattua, mutta sekään ei anna yksiselitteisiä ohjeita kirjaamisesta. On tärkeää tunnistaa, että etenkin siltä osin, kuin kyseessä on hyvinvointialueen järjestämistä vastuulla olevista palveluista, on hyvinvointialueiden ratkaisuilla huomattavaa merkitystä yksityisille palveluntuottajille. THL:n julkaisemassa käsikirjassa on lopulta kyse vain ohjeesta. Hyvinvointialueet itsehallinnollisina alueina voivat tulkita ohjetta eri tavoin ja toisaalta noudattaa ohjetta siltä osin, kuin he katsovat perustelluksi ja/tai itselleen parhaaksi.

Henkilökohtaisen avun palveluissa erityispiirteinä on se, että joissakin tapauksissa sosiaalipalvelun toteuttaa käytännössä yksityishenkilö, esimerkiksi henkilökohtainen avustaja vammaispalveluissa, perhehoitaja lastensuojelussa, palkkioperusteinen valvoja tapaamisten valvonnassa, tukihenkilö tai tukiperheen vanhemmat lastensuojelussa, lapsiperheiden palveluissa tai muissa palvelutehtävissä. Kirjaamisvelvollisuus ei koske näitä yksityishenkilöitä. He eivät ole asiakastietolain tai sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain tarkoittamia palveluntuottajia, joilla on kirjaamisvelvollisuus.

Edellä mainittuun peruslähtökohtaan liittyen on tärkeää tiedostaa se, että yksityishenkilön toimiessa sopimussuhteessa yksityisen palveluntuottajan kanssa ja kyseisen yksityishenkilön toteuttaessa palveluja, joita yksityinen palveluntuottaja toteuttaa hyvinvointialueen lukuun, voi kirjaamisvelvoite ulottua myös näihin yksityishenkilöihin. Näin käy, jos hyvinvointialue niin edellyttää.

Alla oleva selvitys ei ole tyhjentevä. Tiedossa ei ole kootusti sitä, millaisia linjauksia kukin hyvinvointialue on tehnyt henkilökohtaisen avun palvelujen kirjaamisen ja sitä kautta yksityisten palveluntuottajien Kantaan liittymisen vaatimuksen suhteen. Kun tuotat palveluja hyvinvointialueelle (ts. hyvinvointialueen lukuun), on ensisijaisen tärkeää selvittää alueen edustajalta alueen vaatimukset kirjaamisen (sekä tietojärjestelmien) osalta.

Yksityistä sosiaalipalvelujen palveluntuottajaa koskevat myös henkilökohtaisen avun palveluissa seuraavat peruslähtökohdat

- Asiakastietolaki (703/2023) on tullut voimaan 1.1.2024.
- Asiakastietolain mukaan velvollisuus kirjata sosiaalihuollon asiakastiedot alkaa, kun palvelunantaja on saanut tiedon henkilön palveluntarpeesta tai ryhtynyt toteuttamaan sosiaalipalvelua.
- Asiakastietolaissa säädetty kirjaamisvelvollisuus koskee a) julkisen sosiaalihuollon palvelunjärjestäjiä, b) niiden lukuun toimivia palveluntuottajia sekä c) yksityistä sosiaalihuoltoa antavia yksityisiä palveluntuottajia.
- Asiakastietolain mukaan palveluyksikön vastaavan johtajan on annettava kirjalliset ohjeet asiakastietojen käsittelystä ja huolehdittava henkilökunnan riittävästä asiantuntemuksesta ja osaamisesta asiakastietojen käsittelystä, johon myös kirjaaminen kuuluu.
- Asiakastietolain mukaan palvelunjärjestäjä ja palveluntuottaja sopivat erikseen siitä, kuinka palveluntuottaja toimittaa asiakastiedot palvelunjärjestäjälle.
- Asiakastietolain mukaan asiakasasiakirjojen tietorakenteiden tulee mahdollistaa sähköisten asiakasasiakirjojen ja asiakastietojen käyttöoikeuksien kohdistaminen, käyttö, luovuttaminen, säilyttäminen ja suojaaminen sekä hyödyntäminen.
- Lähtökohdana on, että sosiaalihuollon asiakastietovarantoon ("Kantaan") tallennetaan kaikki sosiaalihuollossa syntyvä asiakastieto. Käytännössä ennen muuta palvelujen järjestäjät joutuvat tekemään tilannekohtaisia ratkaisuja siitä, mitkä sosiaalihuoltoon saapuvat asiakirjat voidaan katsoa olevan asiakastietovarantoon tallennettavaa sosiaalihuollon asiakastietoa.
- Asiakastietolain mukaan Kanta-palveluihin tulee liittyä (1.9.2026 mennessä).

Tarkemmin kirjaamisesta ja Kantaan liittymisestä henkilökohtaisen avun palveluissa

Henkilökohtaisen avun palveluissa kirjaamisen ja Kantaan liittymisen osalta on tunnistettavissa seuraavat neljä tapausta:

- a) Yksityinen palveluntuottaja tuottaa henkilökohtaisen avun palveluja hyvinvointialueen lukuun, jota varten yksityisellä palveluntuottajalla on työsuhteessa olevat työntekijät.
- b) Yksityinen palveluntuottaja tuottaa henkilökohtaisen avun palveluja hyvinvointialueen lukuun, mutta työntekijät eivät ole työsuhteessa yksityiseen palveluntuottajaan.

- c) Yksityinen palveluntuottaja tuottaa henkilökohtaisen avun palveluja yksityishenkilöille (sopimus asiakkaan ja yksityisen palveluntuottajan välillä).
- d) Mikä tahansa kohdista a-c, mutta yksityisellä palveluntuottajalla ei ole käytössä sähköistä järjestelmää asiakastietojen kirjaamista varten.

a) Yksityinen palveluntuottaja tuottaa henkilökohtaisen avun palveluja hyvinvointialueen lukuun, jota varten yksityisellä palveluntuottajalla on työsuhteessa olevat työntekijät

- Hyvinvointialue päättää, minkä tasoista kirjaamista se edellyttää yksityiseltä palveluntuottajalta (mitä tietoja yksityisen palveluntuottajan tulee asiakkaista kirjata).
- Hyvinvointialue päättää, tarjoaako alue oman asiakastietojärjestelmänsä yksityiselle palveluntuottajalle käyttöön kirjaamista varten.
- Jos alue ei tarjoa omaa järjestelmäänsä palveluntuottajan käyttöön, mutta edellyttää palveluntuottajalta kyvykkyyttä siirtää asiakastietoja Kantaan, tulee yksityisen palveluntuottajan hankkia Kanta vaatimukset täyttävä asiakastietojärjestelmä.
  - Näyttää siltä, että valtaosa hyvinvointialueista ei tule tarjoamaan omaa asiakastietojärjestelmäänsä yksityisten palveluntuottajien käyttöön. Tässä tapauksessa yksityisen palveluntuottajan tulee hakea ratkaisu vaadittavien asiakastietojen siirtämisestä Kantaan.
- Jos hyvinvointialue ei edellytä yksityiseltä palveluntuottajalta asiakastietojen viemistä Kantaan, niin alue päättää, mitä tietoja asiakkaista kirjataan ja miten ne toimitetaan hyvinvointialueelle.

b) Yksityinen palveluntuottaja tuottaa henkilökohtaisen avun palveluja hyvinvointialueen lukuun, mutta työntekijät eivät ole työsuhteessa yksityiseen palveluntuottajaan

- Hyvinvointialue päättää, minkä tasoista kirjaamista se edellyttää yksityiseltä palveluntuottajalta (mitä tietoja yksityisen palveluntuottajan tulee asiakkaista kirjata).
- Hyvinvointialue päättää, tarjoaako alue oman asiakastietojärjestelmänsä yksityiselle palveluntuottajalle käyttöön kirjaamista varten.
- Jos alue ei tarjoa omaa järjestelmäänsä palveluntuottajan käyttöön, mutta edellyttää palveluntuottajalta kyvykkyyttä siirtää asiakastietoja Kantaan, tulee

yksityisen palveluntuottajan hankkia Kanta vaatimukset täyttävä asiakastietojärjestelmä

- Näyttää siltä, että valtaosa hyvinvointialueista ei tule tarjoamaan omaa asiakastietojärjestelmäänsä yksityisten palveluntuottajien käyttöön. Tässä tapauksessa yksityisen palveluntuottajan tulee hakea ratkaisu vaadittavien asiakastietojen siirtämisestä Kantaan.
- Yksityinen palveluntuottaja toimii sopimuskumppanina hyvinvointialueelle. Yksityisen palveluntuottajan vastuulle jää sen organisointi, miten palveluntuottajalle sopimussuhteessa olevat työntekijät (yksityishenkilöt) toteuttavat kirjaamisen vaatimukset.
  - Asiakastietolaisissa veloitetaan kirjaamaan palveluntuottajan tiedot asiakkaan tietoihin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jos hyvinvointialue tekee palvelun tuottamisesta sopimuksen organisaation kanssa, joka tuottaa palvelun yksityishenkilön avulla, tämä organisaatio merkitään palveluntuottajaksi
- Jos hyvinvointialue ei edellytä yksityiseltä palveluntuottajalta Kanta-liittymistä, alue päättää, mitä tietoja asiakkaista kirjataan ja miten ne toimitetaan hyvinvointialueelle.

c) Yksityinen palveluntuottaja tuottaa henkilökohtaisen avun palveluja yksityishenkilöille (sopimus asiakkaan ja yksityisen palveluntuottajan välillä)

- Sopimukseen perustuvalla sosiaalihuollon palvelulla tarkoitetaan tilanteita, joissa asiakas hankkii sosiaalipalvelua itse suoraan yksityiseltä palvelunantajalta. Palvelujen antaminen ei perustu hyvinvointialueen hallintopäätökseen, vaan sopimukseen, jonka asiakas tekee suoraan yksityisen palveluntuottajan kanssa.
  - Yksityisestä sosiaalihuollosta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa. Myös yksityisen sosiaalihuollon kirjaamisessa ja syntyvien asiakastietojen hallinnassa sovelletaan asiakastietolakia.
- Lähtökohtana on, että sopimukseen perustuvassa eli yksityisessä sosiaalihuollossa on asiakastietolain edellyttämällä tavalla kirjattava ja tallennettava tarpeelliset ja riittävät tiedot siten, että palvelun antaminen saadaan dokumentoitua asianmukaisesti.
- Palvelun tuottamista koskeva sopimus tallennetaan Sosiaalihuollon asiakastietovarantoon.

- Sosiaalihuollon asiakastietovaranto on osa valtakunnallisia Kanta-palveluja.
- Yksityinen palveluntuottaja toimii yksityisen sosiaalihuollon asiakastietojen rekisterinpitäjänä, joten sitä koskee samat asiakkuudenhallinnan vaatimukset kuin muitakin rekisterinpitäjiä. Tällä tarkoitetaan sitä, että on laadittava ja ylläpidettävä asia-asiakirjoja ja asiakkuusasiakirjoja.
- Jos yksityinen palveluntuottaja ei käytä sähköistä asiakastietojärjestelmää, ei sen täydy tallentaa asiakastietoja Sosiaalihuollon asiakastietovarantoon.

d) Mikä tahansa kohdista a-c, mutta yksityisellä palveluntuottajalla ei ole käytössä sähköistä järjestelmää asiakastietojen kirjaamista varten

- Lähtökohtana on se, että jos yksityisellä palveluntuottajalla ei ole käytössä sähköistä järjestelmää asiakastietojen kirjaamista varten, niin sillä ei ole velvoitetta siirtää tietoja Kantaan.
- Hyvinvointialueelle palveluja tuottaessa alue voi kuitenkin edellyttää jo kilpailutusvaiheessa palveluntuottajilta kyvykkyyttä tiettyihin hyvinvointialueen määrittelemiin kirjaamiskäytänteisiin sekä tietojen siirtämistä Kantaan. Käytännössä siis tiettyä kirjaamisen tasoa ja kyvykkyyttä siirtää tietyt asiakastiedot Kantaan.
  - On tärkeää, että hyvinvointialueille palveluja tuottavat yksityiset palveluntuottajat keskustelevat mahdollisimman pikaisesti asian selväksi hyvinvointialueen kanssa.
  - Jokainen hyvinvointialue tekee omat ratkaisunsa kirjaamisen ja tietojen siirtämisen Kantaan osalta.

Muutamia lisätietoja

Ei rakenteisten asiakirjojen toimittaminen palvelujen järjestäjälle

- Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille -julkaisun alaluvussa 9.1.3 ohjeistetaan, kuinka ei-rakenteiset asiakirjat toimitetaan yksityiseltä palveluntuottajalta palvelunjärjestäjälle silloin, kun palveluntuottajalla ei ole käytettävissään sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelyyn tarkoitettua asiakastietojärjestelmää.
- Tutustu tarkemmin: [Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille -> Luku 9 "Sosiaalihuollon asiakasasiakirjat" -> 9.1.3 Yksityisten palvelunantajien asiakirjojen toimittaminen palvelunjärjestäjälle.](#)

Tietojen minimointi

Kaikkia aiemmin esiteltyjä tapauksia (a-d) koskee lähtökohta ”tietojen minimoinnista”.

Asiakastietolaki (17 §) toteaa kirjaamisesta ja tietojen minimoinnista seuraavaa:

- Henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään.
- Hyvinvointialue palvelun järjestäjänä ohjeistaa palveluntuottajia kirjaamisen laajuuteen ja sisältöön liittyvissä asioissa. Yksityinen palveluntuottaja voi yrittää vaikuttaa ohjeistukseen käymällä keskusteluja kirjaamisesta alueen edustajien kanssa. Yksityinen palvelunantaja vastaa oman henkilöstönsä ohjeistamisesta. Tilannekohtaisen ratkaisun siitä, mitä ovat asiakastietolaissa tarkoitetut tarpeelliset ja riittävät tiedot kussakin asiakastilanteessa tekee kirjaava ammattilainen.
- Tutustu tarkemmin tietojen minimoinnin ohjeistukseen: [Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille -> Luku 9 ”Sosiaalihuollon asiakasasiakirjat” -> 9.1 ”Asiakastietojen kirjaaminen”](#)

[Lisätietoa Kanta-palvelujen käyttöönotosta](#)